

PRINCIPPROGRAM for SOCIALISTISK FOLKEPARTI

Vedtaget af partiets 3. kongres i oktober 1963

FEMTENDE OPLAG / JANUAR 1975 / UDSENDT AF SOCIALISTISK FOLKEPARTI

Oversigt over indholdet i PROGRAMMET

I: DANMARK - ET KAPITALISTISK SAMFUND

1. Kapitalisme og humanisme
2. Økonomiske træk i kapitalismen
3. Forbrugerismen — køb og kassér
4. Menneske og samfund
5. Den kapitalistiske stat
6. De økonomiske kriser
7. Klassestrukturen i dag
8. Arbejderbevægelsen i Danmark

II: SOCIALISTISKE PERSPEKTIVER

9. Det socialistiske demokrati
10. Politisk, økonomisk og industrielt demokrati
11. Kapitalismen som system skal besejres
12. Kampen for dagen og vejen
13. Ejendomsstruktur og planlægning
14. Trusler mod selvbestemmelsesretten
15. Arbejdsglæden og arbejdspladsernes demokrati
16. Familie og bolig
17. En social fordelingspolitik
18. De sociale institutioner
19. Uddannelse
20. Kunst og videnskab
21. Tusindårsrige?

AFSLUTNING

Socialistisk Folkepartis principprogram er blevet til, efter at partiets 2. kongres i 1961 pålagde den nyvalgte hovedbestyrelse at nedsætte en programkommission, der skulle have i opdrag at udarbejde et udkast til principprogram for partiet. Kommissionen sluttede sit arbejde den 10. maj 1963 med forelæggelse af et udkast, der underkastedes en indgående diskussion i hele partiet. På grundlag af debatten udarbejdede kommissionen et revideret udkast til brug for den 3. kongres, der foretog enkelte ændringer i det, hvorpå man den 6. oktober 1963 godkendte programmet enstemmigt.

I. Kapitalisme og humanisme

Udgangspunktet for mere end et århundredes socialistisk samfundskritik har været påvisningen af, at kapitalismen ikke bygger på respekt for mennesket.

Kapitalismen kan ikke sikre en retfærdig og fredelig samfundsorden. Den avler kriser og krige,

den truer menneskehedens tryghed og eksistens. Skellene mellem besiddende og ikke-besiddende eksisterer fortsat. I verdensmålestok øges forskellene mellem rige og fattige lande stadig. Menneskeheden som sådan hærges af sult, sygdom og høj dødelighed. Selvom levestandarden er hævet betydeligt i de højtudviklede lande, og der er sket store sociale fremskridt, er utrygheden dog ikke afskaffet. Arbejdsløsheden er stadig en trussel. Sygdom medfører endnu betydelig nedgang i indtægten.

Samtidig træder visse fundamentale menneskefjendske træk i kapitalismen tydeligere frem end dens tidligere stadier. Allerede før Karl Marx var filosoffer og samfundskritikere opmærksomme på, at industrialiseringen med dens udstrakte arbejdsdeling begrænser muligheden for menneskelig skaben og udfoldelse gennem arbejdet. Marx udvidede dette synspunkt: Når mennesker kun får kendskab til og udøver en begrænset del af den samlede arbejdsproces, bliver de til redskaber og afskæres fra at udvikle deres personlighed gennem arbejdet. Det bliver meningsløst som livsindhold og kun en kilde til at tjene penge. En så gennemført meningsløshed på et så væsentligt område af den menneskelige tilværelse, som arbejdet er, påvirker menneskenes indstilling til alle sider af tilværelsen.

Oprindelig havde denne opfattelse for en stor del forudsigelsens karakter, men udviklingen har i høj grad bekræftet den. Mange ser heri baggrunden for vor tids forbrugerskisme. Konkurrencen om karriere og højere social placering og de dermed forbundne forbrugsgoder bliver for store dele af befolkningen vigtigere mål end selve arbejdets indhold og de medmenneskelige forhold. „Frihed, betyder retten til at udkonkurrere andre i kampen om ejendom og magt. Effektiviteten dyrkes for dens skyld. Det, som skulle være midler til at højne individets udvikling og livsglæde, bliver mål i sig selv, det gælder teknik penge o.s.v.

Kapitalismens tilhængere har altid fremstillet socialismen som et bureaukratisk system, der byggede på konformitet og materialisme. I virkeligheden er dette skræmmebillede en realitet i nutidens kapitalistiske verden. Konflikten mellem kapitalisme og humanisme er blevet tydeligere efterhånden som produktionskraften er vokset. Der er et grelt misforhold mellem den menneskelige formåen og den brug, vi gør af vore evner og muligheder. De økonomiske forudsætninger for fuld social tryghed er til stede, men ikke udnyttet. I fremskredne lande tales der om afsætningsvanskeligheder for fødevarer, mens over halvdelen af verdens beboere er underernærede. Videnskabens resultater misbruges, så de bringer menneskehedens eksistens i fare. Menneskeheden har aldrig haft så stor magt over tingene som nu, og dog har mennesket vel aldrig følt sig så magtesløst. Disse absurde forhold viser kapitalismens grundlæggende utilstrækkelighed. Marx forventede en udvikling i denne retning. Han forudså at kapitalismens indre modsætninger ville føre til sådanne uretfærdigheder, at de, der i særlig grad var ofre for systemet, ville rette misforholdene op ved at skabe en ny samfundsorden. Selvom udviklingen ikke helt er forløbet som forudset af Marx, har den dog bekræftet nogle af hans væsentligste forudsigelser. Netop under de sidste års højkonjunktur i udviklede kapitalistiske lande har vi oplevet en stigende interesse for det socialistiske alternativ. Det viser, at socialistisk kritik af det bestående system både er af økonomisk og af humanistisk art.

2. Økonomiske træk i kapitalismen

Moderne teknik betyder, at produktionen i Danmark som andetsteds anført får samfundsmæssig karakter. Hvert eneste produkt er resultat af et nært samarbejde mellem mange virksomheder og beskæftigede i ind- og udland. Produktionen er baseret på alles samvirke med alle, og en samordning af alle dens led er derfor blevet nødvendig.

Men den kapitalistiske ejendoms- og driftsform virker som en hæmsko på den økonomiske og sociale udvikling. Frembringelsen af langt de fleste materielle livsforbrøge er baseret på privateje af produktionsmidlerne. Produktionen er i alt væsentligt tilrettelagt ud fra hensynet til, hvad der betaler sig bedst for produktionsapparatets ejere.

Profitmotivets centrale placering som drivkraft for produktionen medfører, at der ikke fortrinsvis produceres for at dække væsentlige behov, men for at sælge.

Hvad der foregår i det økonomiske liv er derfor i høj grad resultatet af utallige indbyrdes uafhængige og ukoordinerede beslutninger. Det investeringsanarki, som er resultatet af denne fremgangsmåde, medfører, at de forskellige sektorer udvikler sig økonomisk uharmonisk. Der

foregår af samme grund et enormt spild. Modsætningerne mellem på den ene sideproduktionens størrelse og sammensætning og på den anden side efterspørgslen fører til kriseagtige økonomiske tilstande med deraf følgende arbejdsløshed og social nød. Stadig flere beskæftiges med uproduktivt arbejde, og effektiviteten nedsættes på grund af de ansattes manglende indflydelse på virksomhedens drift. Samtidig er det en bestanddel i det kapitalistiske system, at en del af de værdier, lønmodtagerne frembringer, inddrages som arbejdsfri indtægter af kapitalens ejere. Herved skabes økonomiske og sociale uligheder. Siden forrige århundredes slutning har industrialismen skabt en omfattende stordrift og kapitalkoncentration. Hermed opstår konkurrence-begrænsede samarbejdsformer som truste, karteller o.s.v. og flere og flere produktionsgrene domineres af finanskapitalen, den samarbejdende bank- og industrikapital. Den frie konkurrence, som prægede kapitalismen i dens gennembrud, er i høj grad erstattet af en monopolkapitalisme, der sætter virkelig frikonkurrence ud af spillet på det ene område efter det andet.

3. Forbrugerismen – køb og kassér

Mens mangelen på boliger, børneinstitutioner, uddannelsesinstitutioner m.m., er følelig for alle, udnyttes pågående reklame, afbetalingshandel, dag- og ugepressen o. lign. til at oparbejde kunstig efterspørgsel. Funktionsdygtige ting erstattes med nye, der ikke er brugsmæssigt bedre, overflødige modeprægede varer tiltrækker købekraften på bekostning af mere reelle behov. Det betaler sig at investere i fremstilling af hurtigt kassable produkter, mens f. eks. boligbyggeri kræver faste kapitalanbringelser, som kun virker tiltrækkende, hvis der sikres høj forrentning og hurtige afskrivninger. Disse forhold er typiske for en kapitalistisk økonomi.

Forbrugerismen er blevet en væsentlig faktor i et højtudviklet kapitalistisk system. Den supplerer i virkeligheden den klassiske form for udbytning som stadig består.

4. Menneske og samfund

Det kapitalistiske systems umenneskelighed viser sig på mangfoldige områder. Konformitet skabes i vid udstrækning gennem massekommunikationsmidlerne, der præger mennesket med forbrugersamfundets pengemoral. Især dags- og ugepressen har skabt en forskydning i proportionerne. De undergraver forståelsen for, hvad der er væsentligt og hvad der er uvæsentligt. Tomme og forlorne produkter hæmmer tilløbene til en kunst med folkelig forbindelse. Vigtige kommunikationsmidler som radio og TV er unddraget direkte indflydelse fra den herskende pengemagt. Men alligevel har de ikke kunnet undgå forfladigelse og produktionsforskydning. Undertiden fører de ligefrem am i favoriseringen af det ubetydelige. Nyhedsformidling ud over radio og TV foregår på forretningsmæssig basis med heraf følgende økonomisk og politisk afhængighed. Resultatet er blevet, at private profitinteresser dominerer og har skabt en flom af mindreværdige kulturprodukter.

5. Den kapitalistiske stat

Det var tidligere statens opgave blot at garantere det kapitalistiske samfunds grundlag, men undgå større direkte indblanding i det økonomiske liv. I dag søger erhvervslivet hyppigt at sikre det økonomiske livs stabilitet med statsmagtens hjælp. Det sker gennem den stadig mere anvendte statsregulering af indkomst-, arbejds- og erhvervsforhold og gennem rente- og skattepolitikken. Formålet med de fleste statsindgreb er at forebygge for voldsomme økonomiske udsving, uden at der sker betydende ændringer i ejendomsforholdene, idet indgrebene skal tjene til at bevare det nuværende samfundssystem. Det gælder, hvad enten borgerlige eller socialdemokratiske regeringer er ved magten. For socialdemokraterne gælder det dog, at ønsket om at opretholde den fulde beskæftigelse spiller en vis rolle. Statsindgrebene i det økonomiske liv er et af tegnene på, at modsætningerne mellem det økonomiske livs krav og den fri markedsøkonomi skærpes.

Gennem statens overtagelse af en række nye regulerende opgaver skabes der elementer i den som rækker ud over kapitalismen. Det er i dag private erhvervsdrivende, der har glæde af de fleste offentlige samordningsbestemmelser. Men arbejderbevægelsen og de øvrige lønmodtagergrupper kan indenfor demokratiets rammer og gennem dets udbygning øve

indflydelse på stats-organernes dispositioner.

Den økonomiske koncentration skaber en magtelite af erhvervsfolk og visse toppolitikere, som gennem deres dispositioner øver en dominerende indflydelse på landets politik og dermed om ikke formelt så dog reelt begrænser de folkevalgte organers handlefrihed. Herved begrænses den enkelte borgers indflydelse på de organer, som træffer beslutningerne.

6. De økonomiske kriser

Den større stabilitet i Danmark og andre vestlige landes økonomi, der er opnået efter den 2. verdenskrig, beror på bedre indsigt i konjunkturforløbene på monopoliseringen indenfor vigtige økonomiske sektorer og på statsmagtens regulerende indflydelse. Her har foruden indgreb i økonomiske erhvervsforhold en vis grad af planlægning, udvidelse af de offentlige budgetter og i førende kapitalistiske lande garanterede afsætningsmuligheder for rustningsindustrien været af betydning. Konjunkturstabiliserede foranstaltninger er dog oftest foretaget sådan, at samfundets svage, lønmodtagere og pensionister, og de kulturelle områder rammes hårdest. I dag står man uden tvivl bedre rustet i kampen mod konjunkturedslagene, end man eiorde i mellemkrigstiden. Men man har ikke kunnet sikre en varig beskæftigelse og har end ikke skabt garanti mod alvorlige økonomiske og beskæftigelsesmæssige tilbageslag. Dertil kommer den manglende vilje hos erhvervslivet og dets politikere til at anvende de regulerende midler, man trods alt er i besiddelse af. I hvert fald er det lige så forkert at anse kapitalismen for at være krisefrit som det er at forudskikke et økonomisk sammenbrud som mellemkrigstidens. Kapitalismen har ikke ændret væsen. Den udnytter stadig u-landenes billige arbejdskraft og billige råprodukter.

I verdensmålestok forøges i hastigt tempo afstanden mellem rige og fattige. De fundamentale økonomiske problemer er ikke løst hverken i enkelte lande eller på jorden som helhed. — Endelig skal det huskes, at kapitalismens manglende stabilitet har været en af hovedårsagerne til de to verdenskrige i dette århundrede.

7. Klassestrukturen i dag

Det danske samfund er stadig et klassesamfund, hvor et afgørende skel går mellem dem, der besidder og disponerer over produktionsmidlerne, og dem, der ikke har nogen ejendomsret eller dispositionsret over dem. Men også andre skel i befolkningen, f. eks. samfundspositioner og høj social status er betydningsfulde bl. a. for den politiske stillingtagen.

Teknikkens udvikling har sat sig spor i befolkningens sammensætning. Gruppen af selvstændige landbrugere og håndværkere, småfabrikanter og mindre næringsdrivende mindskes efterhånden. Den egentlige arbejderklasse, som den opstod under industrialiseringen, har kulmineret talmæssigt. Den moderne kapitalisme og automatisering giver flere og flere funktionærstatus; kontor-, tekniker- og såkaldte servicegrupper og udvidelsen af den offentlige tjenestemandsstab opsluger stadig større dele af arbejdskraften.

Herved udvides lønmodtagernes antal, og de skel der findes mellem de forskellige grupper, svinder mere og mere. Uanset hvor og hvorledes de er beskæftiget, oplever de fleste lønmodtagere dagligt, at kapitalismen ikke er social og demokratisk.

Nye produktionsformer, der skulle være til fordel for de ansatte, virker ofte som en umiddelbar trussel, fordi faren for arbejdsløshed stadig eksisterer, og fordi disse nye former benyttes til yderligere udnyttelse af de ansatte uden at give befolkningen den fulde andel af rationaliseringsgevinsten.

Arbejdernes indsats og samvirke er betingelsen for at skabe de materielle og åndelige værdier, men de holdes i det store og hele ude fra de afgørende beslutninger om samfundets og de enkelte foretagenders drift og økonomiske kurs. I stor udstrækning er de umyndiggjort af arbejdsgeberne og magtelitens erhvervsfolk og politikere.

8. Arbejderbevægelsen i Danmark

Dansk arbejderbevægelse har spillet en afgørende rolle ved skabelsen af det politiske demokrati, det sociale sikringsystem og den ændring af godernes fordeling, som har udjævnet en række uligheder og dermed givet vort samfund et demokratisk præg.

I forrige og begyndelsen af dette århundrede havde arbejderbevægelsen en udtalt socialistisk

målsætning. Fagbevægelsen udviklede sig i naturlig forbindelse med socialdemokratiet i dets socialistiske barndom. Efterhånden som socialdemokratiet har overtaget regeringsansvar i alliance med borgerlige partier, er fagbevægelsens nære tilknytning til partiet blevet en hæmsko på de faglige organisationers frie aktionsret og til skade for deres medlemmer. Regeringsindgreb i konfliktsituationer, gennemført ved hjælp af både borgerlige regeringspartnere og borgerlig opposition, har i en række tilfælde sat en stopper for arbejderkrav, som kunne være opfyldt, hvis politiske indgreb ikke havde fundet sted. Socialdemokratiske fagforeningslederes bestræbelser på at lægge yderligere partipolitiske bånd på fagbevægelsen betyder en fare for arbejdernes direkte indflydelse på deres levevilkår. Dertil kommer, at fagforeningslederne har manglet evne og vilje til at omorganisere fagbevægelsen til en tidssvarende struktur, som kunne give den større slagkraft. Under indtryk af kapitalismens udvikling og et stadigt større politisk medansvar har socialdemokratiet ændret sit oprindelige perspektiv og begrænset sig til at føre en socialliberal politik på det bestående samfunds grundlag. Herunder har det stort set accepteret det småborgerlige livsmønster.

Siden revolutionen i Rusland i 1917 har den systematiske antikommunisme været et ideologisk hovedelement i socialdemokratiets politik. Resultatet af antikommunismen og afskrivningen af klare socialistiske mål er et intimt indenrigspolitisk samarbejde med de borgerlige partier og udenrigspolitiske, militære og økonomiske alliancer med kapitalistiske stater af mere eller mindre demokratisk tilsnit.

Ikke desto mindre har socialdemokratiet fået støtte fra det store flertal af lønmodtagere, og de udgør den væsentligste del af partiets vælgermassesige basis. Det må derfor varetage nogle af de fundamentale interesser for disse vælgere, og partiets politik får derved et vist socialt sigte. Dette kan føre til modsætninger til det bestående samfund på grund af kapitalismens manglende økonomiske stabilitet.

Den venstrefløj af socialdemokratiet, som udskilte sig efter den første verdenskrig og senere blev til Danmarks kommunistiske parti, har aldrig fået varig indflydelse på dansk politik. Det skyldes til en vis grad den systematiske isolationskampagne, det har været udsat for. Hertil kommer, at partiet har indtaget standpunkter, som virkede mere demonstrative end konstruktive på grund af dets manglende vilje til at analysere den danske virkelighed, hvilket hænger sammen med partiets ukritiske følgagtighed over for den til enhver tid siddende ledelse i Sovjetunionen.

Erkendelsen af disse partiers svagheder førte til oprettelsen af Socialistisk Folkeparti.

II. Socialistiske perspektiver

Grundlaget for Socialistisk Folkepartis virksomhed er en kritisk analyse af samfundsfænomenerne.

I samfundsanalysen går vi ud fra den kendsgerning, at der er et gensidigt afhængighedsforhold mellem de økonomiske, politiske og kulturelle forhold. Vi betragter det som en grundlæggende teori, at drivkraften for samfundsudviklingen skal søges i forholdet mellem produktivkræfterne og produktions- og ejendomsforholdene og i de modsætninger i befolkningen som heraf følger.

Udfra disse grundbetragtninger, som blev angivet af Karl Marx, har en række forskere opnået værdifulde og brugbare resultater i samfundsforskningen, men deres konklusioner må til stadighed konfronteres med nye erfaringer og udvidet erkendelse og ændres, hvis de ikke længere er i overensstemmelse med en ændret virkelighed.

I samfundsanalysen må det enkelte fænomen betragtes i dets vekselvirkning med de øvrige under udviklingens gang. Det er derfor nødvendigt at søge de forskellige videnskabsgrenes erfaringer samlet til et hele som basis for en nutidig politik med et socialistisk perspektiv.

9. Det socialistiske demokrati

De økonomiske, menneskelige og politiske problemer, som er fremdraget i de tidligere afsnit, kan ikke løses under et kapitalistisk system.

En forudsætning for, at mennesket kan udfolde sine positive muligheder, er, at den enkelte er

fri for at blive udbyttet og for at skulle kæmpe mod andre. Et socialistisk samfund skaber betingelser for sammenhæng mellem den enkeltes trivsel og andres trivsel. De skranker, som tidligere epokers kulturmønstre har sat mellem mennesker, klasser, nationer og racer, kan nedbrydes. Der åbnes derved muligheder for en livsform af jævnbyrdighed, åbenhed og samfølelse, som vil gøre sig gældende på alle tilværelsens områder, i familielivet, i forholdet til børn og gamle, i arbejde og i det offentlige liv.

Vejen hertil er et socialistisk demokrati, hvor privatejendomsretten til de samfundsskabte værdier er afskaffet, og alle privilegier grundet på økonomisk stilling, arv eller titel er ophævet. I det socialistiske demokrati besidder og forvalter hele folket de afgørende produktionsmidler, og produktion og fordeling foregår efter planer, der imødekommer folkets behov og ønsker.

Kun ved det overvejende folkeflertals aktive tilslutning kan dette mål blive nået, og kun under bevarelse af de demokratiske frihedsgoder, som generationer har tilkæmpet sig.

Vi anser det for muligt, at Danmark kan nå socialismen ad fredelig vej, og vi tilstræber ingen anden. Men parlamentarisk flertal og parlamentarisk godkendelse alene sikrer ikke socialismens sejr. Hertil kræves også skabelse af nye og aktive demokratiske organer. Republikken, den naturlige statsform for et socialistisk demokrati, må indføres. Stat og kirke må adskilles, og alle trossamfund stilles lige. Den offentlige forvaltning må demokratiseres og decentraliseres, og der må sikres arbejdere og funktionærer en afgørende indflydelse på virksomhedernes drift og produktion, ligesom det på alle områder er nødvendigt med et tættere samvirke mellem befolkningen og de politiske organer.

Uden fri meningsbrydning hæmmes samfundets udvikling, bureaukratiet tager overhånd, og ensretningen truer. Derfor er det nødvendigt at ytrings- og pressefrihed, frihed til at danne partier og til at være i opposition bevares. Også på længere sigt må de forskellige interesser og anskuelser, der må findes også selv om klasse modsætningen skulle falde bort, have mulighed for at komme til udtryk og blive repræsenteret.

10. Politisk, økonomisk og industrielt demokrati

Hovedindholdet i den socialistiske samfunds-omformning er en tilbunds gående ændring af ejendomsforholdet til produktionsmidlerne og dispositionsretten over dem. Herunder overgår produktionsmidlerne til samfundet i statsligt, kommunalt eller kooperativt eje, til andelseje, eller andre former, hvorunder dispositionsretten overdrages til de på virksomhederne beskæftigede; Dog kan en række små virksomheder, især på landbrugets, fiskeriets, håndværkets og detailhandelens områder, forblive på private hænder.

Dermed skabes grundlaget for en socialistisk planøkonomi. I modsætning til kapitalismen, hvor produktionen bestemmes af ønsket om størst mulig profit, og magten samles på få hænder, har en socialistisk planøkonomi alene tilfredsstillelsen af folkets behov som ledetråd, og alle afgørelser i denne forbindelse træffes af folkevalgte organer.

I en økonomisk struktur af denne art har samfundet den afgørende indflydelse på produktionens størrelse, dens sammensætning og fordeling. Derfor må lovgivningsmagten have ansvaret for den planmæssige fastsættelse af vækstrate, nationalproduktets størrelse og sammensætning, erhvervslivets geografiske placering og de sociale og kulturelle mål.

Men det demokratiske grundlag for den socialistiske planøkonomi må virksomhedernes selvstyre være; de beskæftigede må sikres retten til selv at forvalte de enkelte virksomheder, og den landsomfattende plan må udarbejdes i forståelse og nært samarbejde med dem, såvel som med andre ikke-parlamentariske institutioner, især fagbevægelsen og de lokale myndigheder.

Taget under ét betyder dette, at det nuværende rent politiske demokrati, udvides til også at være et økonomisk og industrielt demokrati, således at der tilsikres befolkningen fuld bestemmelsesret over samfundets økonomiske anliggender og de beskæftigede medbestemmelsesret over deres egen arbejdsindsats.

11. Kapitalismen som system skal besejres

I bestræbelserne på at omforme det kapitalistiske samfund til et socialistisk, bygger Socialistisk Folkeparti på folkestyret og de tilløb til samfundsledet økonomi, der allerede findes.

Målet er at overvinde demokratiets nuværende begrænsninger, så det ændrer karakter og bliver socialistisk. Derfor arbejder vi for at rejse en folkebevægelse, der gennem styrkelse af de eksisterende demokratiske institutioner, og skabelse af nye, sætter samfundet i stand til at gribe ind mod kapitalisternes forrettigheder, at beskære og afskaffe dem — og at organisere det økonomiske liv ad socialistiske linjer.

Omformningen af det kapitalistiske samfund til et socialistisk sker gennem nationalisering af udslaggivende dele af det økonomiske liv, demokratisering af ledelsen på arbejdspladserne, uanset disses erhvervs karakter, og indførelse af landsomfattende planlægning på demokratisk grundlag. Hertil kommer en yderligere styrkelse af alle former for folkelig økonomisk virksomhed som f.eks. produktions- og forbrugerkooperationen og andelsbevægelsen.

Isoleret bidrager forholdsregler af denne art ikke af sig selv til en socialistisk omformning af samfundet. De må forberedes og sættes i værk af brede og aktive lag i befolkningen, af et folkeflertal, der går ind for en bevidst anvendelse af staten i den socialistiske omformnings tjeneste. De må gennemføres med dette mål for øje og først og fremmest sætte ind på de felter, der vedrører ejendoms- og bestemmelsesret, planlægning og demokrati på arbejdspladserne.

Først sammenspillet mellem indgrebene på disse områder gør dem til en drivkraft i den socialistiske omformning.

Under de betingelser, der skyldes det danske samfunds historie og struktur, er en sådan fredelig socialistisk omformning mulig i overensstemmelse med landets parlamentariske og organisatoriske traditioner. Men processen er revolutionær, fordi den er fundamentalt omskabende, Det er kapitalismen som system, der skal besejres.

12. Kampen for dagen og vejen

Allerede under den nuværende kapitalistiske rammeøkonomi kan den socialistiske samfundsomformning forberedes gennem en politik, der bryder med privatkapitalismens grundideer og lægger hovedvægten på hensynet til fællesskabets tarv. En afgørende rolle tilkommer her som senere under den egentlige omformningsproces arbejder- og fagbevægelsen.

De store uligheder i formue- og indkomstfordelingen må udjævnes. Dette forudsætter en skattereform, der ophæver skattefradragets retten, skærper progressionen og muliggør effektiv ligning. En større part af opsparingerne må inddrages under offentlig ledelse, så kapitalen kan investeres ud fra et samfundsmæssigt helhedssyn, især i den offentlige sektor, eksporterhvervene og boligbyggeriet FA vigtigt middel hertil er skabelsen af offentlige fonds. Disse fonds kan tilvejebringes på basis af kollektiv opsparring, gennem aftaler mellem arbejdsmarkedets parter eller ad skattevejen. De må forvaltes af demokratiske institutioner, som forpligtes til at anbringe afkastningen i investeringer efter samfundets behov. Sådanne fonds kan også tjene sociale formål, f.eks. en social boligpolitik og sikring af alderdommen. Løsningen af boligspørgsmålet, der i sig selv er en yderst påtrængende opgave, er et andet betydningsfuldt element i en politik til forberedelse af en socialistisk samfundsomformning. Det offentlige må efterhånden sikre sig retten til at planlægge, lede og kontrollere boligbyggeriet Også en række andre foranstaltninger kan træffes til at sikre samfundets indflydelse på det økonomiske liv, endnu mens ejendomsforholdene i øvrigt er kapitalistiske. Således er overførelse af visse virksomheder til offentlig ejendom mulig og påkrævet; det gælder især Nationalbanken og forsikringsselskaberne samt brancher, af hvis arbejde rent sociale forpligtelser afhænger, f. eks. byggematerialeindustrien og medicinalindustrien. Ligeledes må det offentlige monopol på atomenergiens område fastholdes og udvides, forbruger- og produktionskooperationen bør udbygges stærkt med offentlig støtte, og i landbrug og fiskeri bør fællesdrift og andelseje fremmes af det offentlige, såfremt fagets udøvere fremsætter ønske herom. I takt med stadigt voksende offentlige indsats til bedring af eksporterhvervenes vilkår må det offentlige sikre sig større indflydelse på disse erhvervs dispositioner. En hvis kontrol med importen bør tilsigtes, og det er hensigtsmæssigt, at det offentlige får eneret på import af vigtige råstoffer, f.eks. til energiproduktionen. Det offentlige mulighed for at sikre en hensigtsmæssig udnyttelse af landets forskellige områder efter befolkningens tarv bør styrkes i form af bedre landsplanlægning, egnsudvikling og naturfredning.

Overgangen til en socialistisk struktur forberedes også af fagbevægelsen gennem dennes kamp for tryghed i beskæftigelse og alderdom, for de ansattes medbestemmelsesret i ledelsen af virksomhederne og for at skaffe den samlede fagbevægelse større indflydelse på landets økonomiske politik.

En forstærket indsats på disse områder, og ikke mindst opnåelse af virkelige resultater, vil bidrage kraftigt til en bred aktivisering af arbejder- og lønmodtagerklassen. Det samme gælder fastholdelsen af den fulde beskæftigelse og en øget indsats for at fratage arbejdsgiverne en større del af merværdien end hidtil.

Overhovedet er enhver højnelse af befolkningens sociale og kulturelle kår, herunder også udvidelse af skolegang og oplysning, såvel som enhver forøgelse af dens medbestemmelsesret både umiddelbart til gavn for befolkningen og med til at forberede samfundets socialistiske omformning.

13. Ejendomsstruktur og planlægning

Gennem en sådan politik modnes samfundsstrukturen yderligere for overgang til socialistiske produktions- og ejendomsforhold, det store flertal af lønmodtagere erfarer umiddelbart, at løsninger, der rummer selv de svageste socialistiske perspektiver, er bedre end løsninger på gammeldags, privatkapitalistisk basis. Gennem dagens og vejens kamp lægges dermed grundlaget for at overbevise folkeflertallet, og først og fremmest arbejderne og lønmodtagerne i det hele taget, om det rigtige i at bruge demokratiet og dets institutioner til at omforme samfundet i socialistisk retning.

Den socialistiske samfundsomformning vil indledningsvis Være kendetegnet af yderligere og betydeligt mere dybtgående ændringer i ejendomsretten, fuld demokratisering af ledelsen på alle arbejdspladser og sikring af lovgivningsmagts ret til at udarbejde rammeplaner, der angiver hovedmålene i landets økonomiske liv.

Det afgørende spring er overgangen til en socialistisk planøkonomi. Denne forudsætter, at pengemarkedet er under offentlig kontrol, og at virksomheder med central placering i de udslaggivende produktionssektorer ejes af samfundet og drives efter demokratiske ledelsesprincipper. Ligeledes at udenrigshandelen, som et alment fællesanliggende, er underlagt det offentlige.

Under den fortsatte omformningsproces styrkes den socialistiske planøkonomi, såvel som befolkningens og de beskæftigedes fulde dispositionsret over økonomien, derved at hele sektorer af den økonomiske virksomhed overføres til samfundseje og administreres efter socialistiske principper. Nationalisering af f. eks. de private hovedbanker og pengeinstitutterne, jern- og metalindustrien, træindustrien, raffinaderierne og transportvæsenet bliver således nødvendig på dette trin af udviklingen. Efterhånden forvandles samtlige udslaggivende dele af erhvervslivet til offentligt fælleseje, hvorved det bliver muligt for befolkningen gennem sine valgte repræsentanter at samordne også de områder af finans- og produktionsapparatet, som samfundet ikke kontrollerer gennem, ejerskab.

Dermed er målet for den socialistiske strukturændring nået, og det nye, socialistiske grundlag for den videre samfundsudvikling er skabt. Under udnyttelse af de økonomiske lovmæssigheder på grundlag af uindskrænket herredømme over de økonomiske faktorer er befolkningen endelig i stand til under fri meningsbrydning demokratisk at planlægge og udforme samfundets fortsatte økonomiske og sociale udvikling. Demokratiet er ikke mere beskåret, men helt, og mennesket er ikke længere underkastet anonyme økonomiske kræfters spil, men står frit i et samfund, der trives bedre, jo friere dets medlemmer føler sig og faktisk er.

14. Trusler imod selvbestemmelsesretten

Om udviklingen skal forløbe på denne måde, afhænger først og fremmest af arbejderbevægelsens og socialisternes vilje og evne til at udnytte de bestående muligheder og til gennem praktisk indsats og bredt oplysningsarbejde at få befolkningens store flertal til at erkende sine egne interesser og handle derefter.

Derudover truer to farer denne udvikling. Den ene skyldes de mange bånd, der knytter Danmark til Vestens kapitalisme. Gennemførelse af et nyt samfundssystem i Danmark,

væsensforskelligt fra den vestlige verdens, kan føre til sanktioner fra kapitalistisk side og dermed skabe en trussel om isolation af landet. Også af denne grund må socialister tænke internationalt og udbygge forbindelserne med socialistiske og demokratiske bevægelser i udlandet. Jo stærkere position i Danmark har uden for den NATO-kapitalistiske verden, desto lettere er det for et socialistisk Danmark at undgå isolation af denne art. Af særlig betydning er det nordiske samarbejde; i fællesskab vil de nordiske lande stå stærkt over for alle forsøg udefra på at antaste en socialistisk omformning af deres samfund.

En anden fare truer fra kapitalkoncentrationen og dens ukontrollerede politiske indflydelse. Politiske retninger, der går ind for autoritære styreform, halv- og helfascistiske bevægelser, tendenser til tekniker- og ekspertstyre eksisterer eller er i færd med at opstå. Magthaverne kender og ved at udnytte midler, som kan påvirke menneskers mening og adfærd.

Disse og flere andre tendenser underminerer demokratiets folkelige basis og undergraver menigmands indflydelse. Det kan ikke udelukkes at anti-demokratiske kræfter i vort land, som det stadig sker andetsteds, kan ramme demokratiske bevægelser med forholdsregler, som bryder med folkestyrets skrevne og uskrevne love. Indtræffer en sådan tvangssituation, må folkestyrets tilhængere, og ikke mindst socialister, finde nye veje og midler til forsvar for frihedsrettighederne.

Socialistisk Folkeparti er tilhænger af en bred samling om de demokratiske rettigheder og former, fordi de er betydelige goder, og fordi ethvert skridt i en omformning mod socialismen forudsætter befolkningens aktive medvirken og frie tilslutning til midler og mål.

15. Arbejdsglæden og arbejdspladsernes demokrati

Indførelse af socialistiske ejendomsforhold og planøkonomi er nødvendige forudsætninger for at give menneskene humane kår, men de er ikke tilstrækkelige. Der må arbejdes målbevidst også med forhold, der ikke tilhører samfundets økonomiske basis.

Samfundsejede produktionsmidler har i sig selv kun begrænset værdi. Det socialistiske demokrati bygger på og vil udvikle personlig udfoldelse og menneskenes aktive medleven i fællesskabet.

Her er gennemførelsen af demokratiske forhold på arbejdspladserne, det „industrielle demokrati“ i alle samfundets virksomheder, af afgørende betydning.

Under den socialistiske omformning af samfundet må virksomhedens selvstyre gøres til grundlaget for det økonomiske liv. De ansatte forvalter selv virksomheden i overensstemmelse med den af lovgivningsmagten vedtagne rammeplan, som både virksomhed og brancher har været med til at udforme. På denne måde sikres det demokratiske samvirke mellem de centrale organer, der varetager almenhedens interesser, og de lokale organer, der især kommer til udtryk gennem de beskæftigedes selvforvaltning af alle slags virksomheder.

De enkelte virksomheder, industrielle som andre, skal organiseres således, at de ansatte arbejdere og funktionærer direkte og gennem valgte repræsentanter har afgørende indflydelse på virksomhedens drift og er økonomisk interesseret i dens trivsel. De skal lede og fordele arbejdet i hver enkelt produktionsfase. Et bedriftsråd skal sammen med den direktion, det ansætter, forestå virksomhedens samlede ledelse.

Herved får de ansatte selv det fulde ansvar for virksomheden, for dens succeser som for dens fiaskoer.

Kun ved at overdrage de ansatte et reelt ansvar er det muligt at fremme det aktive medarbejderskab, som f.eks. andelsbevægelsen oprindeligt tilstræbte. Og kun af denne vej opstår et personligt forhold til arbejdsprocessen, som kan skabe arbejdsglæde, styrke erhvervslivets effektivitet og betinge en medievende livsform.

Det socialistiske demokrati skal bygges på utallige aktive enheder, hvor demokratiet lever ved at blive brugt. Herved udvikles en demokratisk samfundsstruktur af langt højere værdi end den kapitalistiske.

Allerede i det kapitalistiske samfund findes kim til industrielt demokrati, og det er en vigtig opgave at videreudvikle dem, idet overgangen til konsekvent demokratiske ledelsesformer kan indebære vanskeligheder for så vel ansatte som ledere; disse vanskeligheder formindskes, hvis en gradvis forøgelse af medbestemmelsesretten forinden har fundet sted.

Der må sikres de ansatte medbestemmelsesret i den enkelte virksomhed, ved at de får adgang

til at gennemgå virksomhedens regnskaber og til at sende stemmeberettigede repræsentanter til generalforsamling, bestyrelse og direktion. En bedre tillidsmandsbeskyttelse må gennemføres, og de ansattes indflydelse på arbejdets ledelse øges, bl. a. ved at de selv tilrettelægger de enkelte faser i arbejdsprocessen og vælger arbejdsformændene. De ansatte og deres repræsentanter skal rådspørges ved overgang til ny teknik og i spørgsmål, der angår arbejdsordning, arbejdstid, overarbejde, skifteholdsdrift, ferie m. m. De offentlige ejede virksomheder er i dag lige så udemokratisk ledet som de privatejede foretagender. Her kan der allerede nu tages skridt til gennemførelse af et stort mål af industrielt demokrati.

16. Familie og bolig

Den tekniske udvikling har ændret grundlaget for familien, men de nuværende betingelser for kønnenes ligestilling er langt fra udnyttet. Samfundet er fortsat overvejende indrettet efter den traditionelle familietype, hvor manden er eneforsørger og konen arbejder ulønnet i hjemmet. De kvinder der har selvstændigt erhverv, er oftest reelt dobbeltbeskæftigede, i erhverv og i hjem, og der levnes dem kun få muligheder for en personlig udvikling og medleven i samfundet. Men virkelig ligestilling kan kun sikres, når mand og kone er økonomisk uafhængige af hinanden.

En betingelse for at gennemføre ligestillingen er oprettelse af de nødvendige børneinstitutioner, offentlig støtte til forsøg med kollektivhuse og lignende arbejdssparende foranstaltninger, og et brud med fordomme om den traditionelle arbejdsstilling i familien. Skolen kan bidrage til en mentalitetsændring på dette område.

Der må sikres alle mødre økonomisk baggrund for at være hjemmegående i barnets første leveår. Derefter vil halvdagserhvervsarbejde og halv-dagsbørnehave ofte være den mest fordelagtige løsning. Institutionen byder på muligheder for barnets udvikling, som ikke findes i hjemmet. Men der må i disse spørgsmål være fuldstændig valgfrihed for den enkelte familie, der har det fulde ansvar for opdragelsen.

En betydningsfuld ramme for familiens og den enkeltes tilværelse er boligen. Anstændige boligforhold skal betragtes som en fundamental menneskeret, og boligen skal derfor — ligesom sociale institutioner — holdes uden for fri markedsøkonomi. Der er næppe tvivl om, at fri markedsøkonomi på dette område kunne afskaffe bolig manglen, men det ville foregå på den måde, at huslejeniveauet ville stige så kraftigt, at befolkningen måtte indskrænke sit boligforbrug. Griber man ind i markedsmekanismen, må man imidlertid gøre det effektivt, da resultatet ellers bliver mangel på den pågældende vare, som tilfældet er med boligen i dag. Det almenyttige og kooperative boligbyggeri må sikres en absolut forrang for det private byggeri, ligesom det må kunne opnå lån til fast lav rente fra staten eller offentlige fonds.

Finansieringen må forenkles og udgå fra et demokratisk ledet finansieringsinstitut. Der må arbejdes for, at lejerne i den privatejede boligmasse opnår forkøbsret til ejendommene og opnår ejerforhold på samme vilkår og betingelser som det almenyttige byggeri. Administrationen af udlejningsejendomme bør i stigende grad lægges i lejernes hænder.

17. En social fordelingspolitik

Den rådende konkurrencementalitet afspejler sig i hele synet på menneskelivet: Der er lang vej tilbage før den enkelte får sikret fuld økonomisk tryghed i uproduktive perioder og før samfundet fuldt ud erkender, at en uddannelse er en samfundsnyttig investering.

Kapitalismens pengemoral er en væsentlig hindring for at nå dette mål.

Sociallovgivningen må hvile på den grundopfattelse, at samfundet har forsørgerpligt overfor ethvert menneske, der ikke er i stand til at forsørge sig selv. Denne pligt påhviler samfundet også selvom andre skulle have evne og vilje til at påtage sig byrden.

En lovgivning af denne karakter vil omfatte børn under og i den skolepligtige alder, uddannelsessøgende af enhver art, arbejdsløse, syge, invalide og gamle. Den opbygges mest rationel i form af en samfundspension, hvor satserne for de forskellige grupper efterhånden ligestiller dem med erhvervsmæssigt normalstillede og for børnenes vedkommende svarer til de reelle omkostninger.

Det er både i den enkeltes og i samfundets interesse, at enhver dygtiggør sig så langt, lyst og evner rækker. Det moderne samfunds store behov for veluddannede af alle kategorier gør at det offentlige påtager sig forsørgerpligten i uddannelsestiden, som er en forudsætning for en senere produktiv periode. Årlige ydelser til de uddannelsessøgende, som ligestiller dem med jævnaldrende i produktionen, vil samtidig fjerne et argument for senere forskel i indkomster og derved være med til at modvirke erhvervsnobberiet De, der rammes af arbejdsløshed, sygdom og invaliditet, bliver uden egen skyld erhvervsudygtige. Det er en samfundspligt at sikre dem en normal levestandard.

Barndom og alderdom er led i det biologiske livsforløb, og det er derfor rimeligt, at samfundet gennem samfundspension foretager en indtægtsfordeling, som dækker disse perioder. Det nuværende bratte fald i levestandarden ved pensionsalderens indtræden er udtryk for en manglende konsekvens i lovgivningen. Det er samfundspensionens ide at gennemføre en jævnere og mere retfærdig indtægtsfordeling over livsforløbet.

En social lovgivning, som følger sådanne retningslinjer, vil ikke alene betyde en sikring af store samfundsgruppers tryghed og levevilkår, men også en administrativ og økonomisk forenkling i forhold til de nuværende talrige støtteforanstaltninger og pensionsordninger. Den vil fjerne et af skellene, mellem arbejdere, funktionærer, tjenestemænd og pensionerede.

En fuld gennemførelse af det grundsyn, der ligger bag en almindelig samfundspension må betragtes som et socialistisk perspektiv, men udviklingen mod dette mål kan begynde med det samme. Som nogle af de første skridt kan nævnes:

Forbedring af folke-, invalide og enkepension, nedsættelse af folkepensionens aldersgrænse og afskaffelse af særlige pensionsordninger.

Samordning af syge- og ulykkesforsikring under staten. Bortfald af karensbestemmelserne.

Forhøjelse af arbejdsløshedsunderstøttelsen.

Forhøjelse af børnetilskud.

Indførelse af studieløn, som kan udbygges til en almindelig uddannelsesløn, som også omfatter gymnasiaster og lærlinge.

Lovgivningen kan også forenkles allerede nu ved at sammenkoble de eksisterende støtteforanstaltninger således at satsene for de forskellige grupper står i bestemt fastlagte forhold.

Når samfundspensionen er gennemført i sin fulde udstrækning og de økonomiske problemer derved er løst for de grupper, den omfatter, vil det være muligt at overveje en udvidelse med henblik på individuelle problemer. Det kunne gennemføres ved at give alle ret til at oppebære pensionen i en begrænset periode uden angivelse af særlig grund. Et sådant perspektiv er forbundet med en socialistisk samfundsordning, hvor der er lige adgang til alle former for uddannelse og hvor arbejdet er gjort indholdsrigt og tiltrækkende.

18. De sociale institutioner

De sociale institutioners hovedopgave i dag er at bekæmpe symptomer på kapitalistisk samfunds grundlæggende skavanker. En stor del af behovet for sociale institutioner udspringer af rent materielle årsager og vil være elimineret når der opnås en ordentlig boligstandard og en social fordelingspolitik.

Visse grundlæggende synspunkter for institutionernes virksomhed må dog gælde både under de nuværende og fremtidige arbejdsbetingelser. Formålet må være revalidering og resocialisering, og i bestræbelserne herfor må det stadig holdes for øje, at mennesket er et socialt væsen.

Hvad enten det gælder fysik eller mentalt handicappede, må det tilstræbes ikke blot at give den pågældende økonomisk tryghed, men at sætte ham i stand til så vidt muligt at kunne leve en normal tilværelse, at kunne udføre et arbejde, blive helbredt for eller accepteret med sit handicap.

Hvad enten det drejer sig om børne- og ungdomsforsorg, familierådgivning, behandling af nervepatienter, kronisk syge, invalide, evnesvage, sindslidende eller kriminelle, må det gælde, at den sociale ambulancetjeneste ikke kun skal tage sigte på den pågældende selv, men også på hans daglige miljø, det være sig i familien eller på arbejdspladsen.

Behandlingen af kriminelle skal ikke have til formål at straffe eller isolere, men at resocialisere. Derfor skal opholdet på institutionerne ikke kun omfatte undervisning og mulighed for

uddannelse, men også et fornuftigt arbejde til normal løn, således at de pågældende opretholder deres eventuelle forsørgerstatus og i det hele taget den størst mulige kontakt med deres daglige miljø uden for institutionerne, når dette ikke modvirker behandlingen. De nuværende arresthuse, som ikke frembyder disse muligheder, skal afskaffes.

De fleste af institutionernes opgaver bortfalder, når den materielle baggrund bringes i orden. Visse problemer bliver dog tilbage, og de må behandles ud fra de synspunkter, som her er beskrevet. Det må erkendes, at f.eks. evnesvage og sindslidende har samme behov for social kontakt som andre mennesker; de må have fundamentale rettigheder som andre borgere til personligt integritet, boligstandard og levestandard i det hele taget.

19. Uddannelse

Det bør være uddannelsens mål at udvikle selvstændige og vidende mennesker, som er bedst muligt egnede til at gøre en indsats i samvirke med andre mennesker.

Den nuværende lovpligtige undervisning svarer ikke til de krav, det moderne samfund stiller, og vil vise sig helt utilstrækkeligt i et socialistisk samfund.

Alle må have lige adgang til enhver form for uddannelse. Undervisningspligten må udvides betydeligt og skellet mellem teoretisk og praktisk uddannelse udjævnes.

Samtidig må der gøres op med de betydelige rester af det autoritære indlæringsystem, der endnu findes, og som er snævert forbundet med bestræbelserne for først og fremmest en ensidig ophobning af kundskabsstof. Den pædagogiske forskning må fremmes, ligesom forsøg med skolens struktur er nødvendige for at forberede etablering af en almen undervisning, der kan give børn og unge et sundt grundlag for deres fremtidige produktive virksomhed og deres medleven i samfundet. Enhedsskoleprincippet må gennemføres og erhvervsorientering forbindes med erhvervspraktik. — Det indre liv på skoler, læreranstalter o. l. må demokratiseres.

Efteruddannelsen må sættes i system, så enhver får adgang til at dygtiggøre sig på sit oprindelige eller på andre områder på et senere tidspunkt end det normale.

Som et led i omlægningen af undervisningen må den teknisk- faglige uddannelse revideres.

Mesterlæren må søges ændret, så den i nogle fag suppleres med og i andre afløses af oplæring på lærlingeværksteder og skoler.

20. Kunst og videnskab

Den menneskelige indsigt i og udnyttelse af naturkræfterne har gennem det 20. århundrede udviklet sig så hurtigt, at mennesket kun ufuldkomment har erkendt de faremomenter, der rummes heri. Menneskets handleevne er i dag på alle områder større end dets evne til at forestille sig handlingernes konsekvenser. Det skyldes ikke udviklingen i sig selv — enhver udvidelse af erkendelsen er en værdifuld gevinst. Den politiske og humanistiske bevidsthed har ikke holdt trit med den naturvidenskabelige.

Det er en kulturel opgave at bringe forestillingsevnen på højde med og forud for evnen til at handle med naturen, så teknikkens fremskridt udnyttes til individets og samfundets vel. Kunsten og videnskaben har hver på sin måde til opgave at analysere og tolke mennesket selv, dets omverden og dets skiftende situation.

Kunst og videnskab kan kun løse denne opgave ved frihed til at vælge undersøgelsesobjekter og til at fremlægge resultaterne i den form, deres udøvere selv finder bedst egnet.

I princippet har denne frihed en lang tradition i et land som vort, men friheden begrænses af de materielle betingelser.

Kunsten er i dag i væsentlig grad underkastet forretningsmæssige synspunkter og på flere områder gælder det samme videnskaben. I offentliggørelsen af kunstneriske og videnskabelige produkter sker en udvælgelse efter tilpasnings- og popularitetshensyn, og politiske organer lader sig kun påvirke af dem i den udstrækning, det passer deres egne formål. I disse kendsgerninger ligger en af årsagerne til misforholdet mellem menneskelig formåen og menneskets overblik over det nye verdensbillede og dets perspektiver.

Socialistisk Folkeparti vil arbejde for en betydelig større offentlig støtte til udøvelse af kunst og videnskab under former, som sikrer deres frihed.

Forskningen vil i fremtiden beslaglægge en stadig større del af samfundets investering. Der må

skabes størst mulig samordning af dens forskellige grene. Erkendelsen udvides over en bred front, og skal dens resultater udnyttes til større indsigt i nutidens og fremtidens vilkår for samfund og individ, må de naturvidenskabelige og humanistiske fagområder bringes i nært samarbejde.

Inden for de enkelte fagområder må teoretisk forskning og praktisk bestemt målforskning knyttes fastere sammen i forbindelse med en nær kontakt mellem den højere og den praktiske uddannelse.

Kunsten har i det nuværende samfund ingen forbindelse til store dele af befolkningen, som på grund af årtiers mangel på en bred bevidst kulturpolitik betragter kunst som luksus og modtager erstatning i form af værdiløse masseprodukter. Men mennesket og samfundet har brug for kunst som middel til erkendelse i videste forstand. I et socialistisk demokrati skabes de bedste betingelser for, at kunsten ikke bliver en funktionsløs luksus, men en uomgængelig del af den menneskelige tilværelse.

Adgangen til frit at eksperimentere med film, teater, radio, TV osv. udvides bl. a. for at finde udtryksformer for en kunst med folkelig forbindelse. Litteratur; teater, musik og billedkunst må have en central placering i hele undervisningssystemet. Statens kulturelle uddannelsesinstitutioner skal indrettes på uddannelse af såvel kunstudøvere som pædagoger, og de formidlende kulturinstitutioner skal indrettes således, at initiativ og ansvar følges ad.

21. Tusindårsrige?

Under samfundets omformning er der fare for at centralisering og bureaukrati kan afspre socialiseringen, så der opstår en ny magtelite af partifunktionærer og administratorer i spidsen for et statskapitalistisk system.

Den bedste garanti for at virkeliggøre folkets selvforvaltning og for at vinde en naturlig og hensigtsmæssig balance mellem central og lokal planlægning og administration er indførelsen af demokrati på arbejdspladserne samt tilstedeværelse af flere partier med lige adgang til fri ytring i massemedierne.

Socialisme er ikke en problemløs samfundsform, et tusindårsrige. Også i et socialistisk demokrati vil der være konflikter og brydninger.

Men socialismen må bygges på respekt for de fundamentale menneskerettigheder: meningsfrihed, ytringsfrihed og bevægelsesfrihed, lighed for loven, respekt for den personlige integritet og sikkerhed mod vilkårlig fængsling, økonomisk tryghed og ret til uddannelse, arbejde og bolig. Socialistisk Folkeparti er af den overbevisning, at socialismen er den samfundsform, som sikrer de bedste betingelser for menneskelig trivsel og vækst.

III. Verdensperspektiver

I stadig stigende grad er udenrigspolitiske problemer og afgørelser bestemmende for udviklingen i Danmark. Det er udtryk for den uomgængelige indbyrdes afhængighed mellem jordens forskellige områder og lande, som moderne teknik, kommunikation og atomtrussel, har skabt. En international orientering er af lige så stor betydning for et socialistisk parti som stillingtagen til landets indre spørgsmål.

22. Krig og fred

Atomenergiens udvikling kan blive til stor gavn for menneskeheden, hvis den udnyttes til fredelige formål, men samtidig har den stillet menneskeheden over for historiens største problem: brintbomber og interkontinentale raketter har gjort det muligt at udslutte menneskeheden. Både mennesker og nationer er mere end nogensinde tidligere afhængige af hinanden.

I stedet for at skabe en verden, der var indstillet på den gensidige afhængigheds nødvendighed, og som afspejlede den i politisk struktur, har stormagterne delt verden op i blokke. Øst som Vest har lukket sig inde i hvert sit højt oprustede fæstningsværk. Begge magtblokke fører en udenrigspolitik, som er i strid med erkendelsen af gensidig afhængighed og dermed den åbenhed og forhandlingsvilje, der er en betingelse for fredens bevarelse. Der er derfor opstået en højspændt atmosfære, der når som helst kan udløse en verdenskrig. Forhandlinger over

grænser og skel er i perioder blevet vanskeliggjort og har i perioder slet ikke kunnet gennemføres. Ingen af parterne kan derfor unddrage sig et ansvar for den kolde krigs fortsatte eksistens.

Blokkpolitikken har fundet sin begrundelse i en magtfilosofi både i øst og vest. Oprustnings-tilhængere og magtbalancefilosoffer har ret i, at de moderne våben har en vis krigsforebyggende virkning, men den opinion, fredsbevægelserne har givet udtryk for, har også spillet en rolle. Givet er det, at en fortsat styrkelse af terrorbalancen vil knuse alle tilløb til tillid mellem blokdannelserne og derfor uvægerligt før eller senere føre til en destruktiv krig. Terrorbalancen er en farlig og ustabil balance.

23. De storpolitiske konflikter

Freden må ubetinget bevares. På længere sigt kan freden kun sikres ved den vestlige verdens omdannelse til socialistiske demokratier og en gennemført demokratisering i øst. Samtidig må der ske en økonomisk udligning i verdensmålestok, så u-landenes sociale standard kommer på højde med de industrialiserede lande. Herved vil de materielle modsætninger, som de forskellige sociale systemer skaber, blive fjernet, og en ideologisk tilnærmelse vil finde sted.

Afstaliniseringen har sat sit præg også på USSR's udenrigspolitik. Sovjet har i de senere år i højere grad vesten under NATO og andre militæralliancer vist vilje til indrømmelser og kompromisser. Men også i den vestlige lejr slår erkendelsen af den fælles interesse i fredens bevarelse og forståelse af den gensidige afhængighed langsomt igennem, stærkt hæmmet af personer og stater, der ikke ønsker en tilnærmelse mellem øst og vest.

Flere kommunistiske stater ønsker en hurtigere tilnærmelse til vesten for at få blokkpolitikken helt eller delvis afviklet og derigennem fremme demokratiseringen inden for deres egne grænser. Andre tilstræber en uforsonlig kurs over for den kapitalistiske verden med ringe hensyntagen til de konsekvenser for freden, en sådan kurs medfører. Den samme skillelinje mellem en forhandlingsbetonet og en uforsonlig linie gør sig gældende inden for Sovjetunionens ledelse.

Disse indre modsætninger i den kommunistiske verden understreger nødvendigheden af, at man udefra kommer de forsonlige kræfter i Sovjetunionen og andre østlande i møde, mens tid er. Det er derfor en hovedopgave for venstrefløjen i hele den vestlige verden at lægge pres især på de uforsonlige blandt vestens ledere, eller om muligt udskifte dem, for at sikre større vilje til at samarbejde med de forhandlingsvillige kræfter i øst.

24. Aktiv neutralisme

Danmarks bidrag til afspænding og forståelse må være et brud med oprustnings- og blokkpolitikken. Socialistisk Folkeparti går ind for at afruste vort land, både fordi et militært forsvar af Danmark er umuligt i atomtiden, og fordi ethvert bidrag til blokkpolitikken forøger spændingen og dermed krigsfare. En konsekvens af denne opfattelse er vort krav om, at Danmark frigør sig fra NATO.

Det er et led i den internationale magtkamp, at stormagterne søger at sikre sig den størst mulige prestige hos verdens mange ikke - forpligtede nationer. Danmark beskytter sin uafhængighed og sin internationale indflydelse bedre ved at have en stor good-will hos disse nationer, end ved en i heldigste fald overflødig oprustning. Frigørelse fra NATO, de gamle kolonimagters alliance, og en aktiv neutralisme er Socialistisk Folkepartis alternativ til den nuværende udenrigspolitik.

Bestræbelserne for at skabe atomfri, afmilitariserede eller militært udtyndede zoner mellem de to blokke må fremmes. Centraleuropa udgør et velegnet område for at virkeliggøre disse forslag, og det samme gør Skandinavien. Danmark må modarbejde spredning af kernevåben.

De nordiske lande må arbejde for at standse atomforsøg med kernevåben i hele verden. De må åbent deltage i fordømmelsen af enhver stat, som gennemfører sådanne forsøg. Forsøgene er i sig selv farlige for nutidige og kommende slægter, og de understreger viljen til at bruge de nye våben som diplomatisk virkemiddel og derved — hvis magttruslen skal have vægt — til i givet fald at kaste bomberne og affyre raketterne.

25. De nye nationer

Den opfattelse, at de nye lande har mulighed for og harmonisk er i færd med at nærme sig de moderne industristater i teknisk og økonomisk virksomhed, er forkert. Alle undersøgelser viser, at kløften mellem rige og fattige lande uddybes, hvis ikke betingelserne ændres. På vej til økonomisk og politisk selvstændighed støder de nye nationer på alvorlige hindringer. De forandringer, der er nødvendige for dem, er af et sådant et omfang, at det vil ændre hele det politisk- økonomiske verdensbillede.

Problemet omkring de nye nationers udvikling er på lang sigt af større betydning end den øjeblikkelige konflikt mellem USA og Sovjet.

Begge stormagtsgrupper vil søge at drage de nye stater ind i det magtpolitiske opgør og derved hindre en naturlig udvikling i disse lande. Hvis den militærpolitiske kappestrid bliver afløst af en fredelig økonomi, vil landene blive befriet for at blive brugt i stormagternes gensidige opmarch og få mulighed for at vælge deres egen vej. Men en sådan international afspænding støder på modstand, især i den vestlige blok, ikke mindst fordi oprustningen der anvendes som økonomisk regulator, og fordi en fri udvikling i de nye erfaringsmæssigt fører til politiske forskydninger, som er imod kapitalismens interesser.

Selvom kappestriden mellem blokkene skulle blive fredeliggjort, vil den moderne kapitalisme søge at hindre den økonomiske selvstændiggørelse i de nye lande. Den vil søge at erstatte kolonialismens altomfattende herredømme med et økonomisk. Dels vil monopolerne ved direkte infiltration prøve at trække profit ud af landene, dels vil de tidligere kolonimagter ved hjælp af diskriminerede handelsblokke søge at fastholde landene i deres tidligere rolle som leverandører af billige råvarer og arbejdskraft.

Et opgør med kapitalismen er derfor den bedste u-landshjælp.

Små lande uden en fortid som kolonimagter bliver medansvarlige i forsøgene på at hæmme de nye nationers frie udvikling, når de gennem politiske og økonomiske blokdannelser trækkes ind i en fortsat økonomisk imperialisme. Som part i en vestlig blokdannelse vil Danmark være medskyldig.

26. Dansk neutralitet og u-landene

Målsætningen for den aktive neutralisme er ikke bare at bringe Danmark uden for magt-blokkene. Den socialistiske parole om international solidaritet er i forholdet til u-landene så meningsfyldt og rigtig som nogensinde.

Så længe kræfternes frie spil får lov at råde, vil kløften mellem rige og fattige nationer ikke mindskes. En ligelig fordeling af verdens goder kan ikke nåes ved hjælp af det privat- økonomiske system.

U- landhjælpen har, bortset fra katastrofesituationer, kun værdi, hvis den placeres således, at den støtter en allerede påbegyndt udvikling eller direkte medvirker til at sætte udviklingen i gang. En påbegyndt udvikling har i disse lande oftest en revolutionær samfundsskabende karakter, fordi bevarelsen af den tilbagestående samfundsform tjener at fastholde den underudviklede status.

Socialistisk Folkeparti vil gå ind for alle foranstaltninger, som øger u- landenes politiske og økonomiske indflydelse i internationale organisationer. Vi vil medvirke til både tosidige økonomiske aftaler og udarbejdelse af verdensomfattende vareudvekslingsplaner.

Forudsætningen for en sådan politik er, at befolkningen herhjemme har indsigt i problemerne. Vi betragter det i denne forbindelse som en vigtig opgave at støtte den samfundsvidenskabelige forskning og fremme en objektiv og redelig oplysning i skolen og gennem massekommunikationsmidlerne.

27. Forenede Nationer

Socialistisk Folkeparti mener, at medlemskabet af FN sammen med det nordiske samarbejde må være fundamentet for Danmarks udenrigspolitik.

Alene det forhold, at FN er en organisation, hvor de fleste af verdens lande kan mødes, tale sammen og lære hinandens synspunkter at kende, og hvor stormagterne permanent kan forhandle og dermed udjævne modsætninger gør, at FN spiller en fredsbevarende rolle.

Det præg, som de nye og neutrale nationer har sat på FN i de senere år, har øget orga-

nisationens betydning som et uafhængigt organ og bidraget til af afspænde den internationale situation.

Ingen af magtblokkene kan skaffe sig flertal i FN uden om den voksende gruppe af neutrale lande. Det har ofte tvunget stormagterne til at modificere deres standpunkter og har forøget FN's fredsbevarende rolle. Men der må arbejdes henimod en fremtid, hvor det internationale samliv fuldt ud bygger på FN-pagtens ånd og kontrolleret afrustning gennemføres under FN's ledelse.

FN har allerede spillet en positiv rolle for kolonisystemets afvikling. I spørgsmålet om løsningen af u-landsproblemerne indtager FN en lignende central placering.

En nedbrydning af de politiske og økonomiske blokke vil være en effektiv hjælp for de nye nationer. Men så længe blokkene består, er det nødvendigt at hjælpen fortrinsvis ydes gennem FN. Herved rives hjælpen ud af den kolde krigs konflikter og kan samtidig anbringes bedre, fordi u-landene selv er med til at fordele den. Ved at lade FN administrere hjælpeforanstaltningerne undgår man politiske og andre klausuler samt belastende giver-modtagerforhold. FN spiller en stor rolle i en aktiv-neutralistisk politik.

Socialistisk Folkeparti støtter bestræbelserne for at få alle nationer med i FN og for at bringe FN's organer i overensstemmelse med organisationens nye sammensætning. Sikkerhedsrådet må bl. a. indrettes således, at Den kinesiske Folkerepublik kan indtage sin retmæssige plads. Desuden må det tilstræbes, at medlemmerne af FN's administration kun er bundet af loyalitet overfor FN, således at administrationen er fuldstændig upartisk. Dette sikres i det lange løb ved, at FN's administration i sin sammensætning afspejler organisationens mangenationale karakter. Herved vil FN bl.a. få større muligheder som mægler i internationale stridigheder. En mangenational neutral FN-styrke, der opstilles fra tilfælde til tilfælde, kan bidrage til at forøge disse muligheder.

28. Norden

En aktiv neutralisme må politisk og økonomisk have et nordisk udgangspunkt. Alene har Danmark kun begrænsede muligheder i international politik. I et snævert samarbejde med de andre nordiske lande — et samarbejde, der må underbygges økonomisk — vil den aktive neutralisme få stor international betydning for afspændingen i Europa, men også i verdensmålestok, i kraft af det tryk, de nordiske lande i fællesskab kan udøve på internationale forhandlinger af enhver art. Sammen kan vore lande fremme de formidlende og mæglende synspunkter og give solidaritetserklæringerne med u-landene reelt indhold.

29. Internationalt økonomisk samarbejde

Produktionens nutidige karakter har medført, at spørgsmålet om større internationale markeder og om større international arbejdsdeling har meldt sig og vil i fremtiden melde sig med stigende kraft.

Afgørende er det, under hvilke former produktion og handel internationaliseres. Socialistisk Folkeparti er selvsagt modstander af økonomiske blokke med høje toldmure som f.eks. Det europæiske økonomiske Fællesskab. Dette er et konservativt og reaktionært svar på den tekniske udvikling. National selvbestemmelsesret står ikke i modsætning til internationalt samarbejde.

Vi er tilhængere af fri handel og økonomisk samarbejde over landegrænserne. Men ved oprettelse af internationale handelsorganer er det afgørende, hvilken form disse organer får, og i hvilken grad de kan gribe ind i de samfundsfunktioner, landet anser for bærende i dets egen livsform.

30. Sovjetunionen

Forholdet til Sovjetunionen er et af de spørgsmål, som gennem mange år har været i centrum af den hjemlige debat og har delt arbejderklassen i to grupper, for og imod. Da stillingen i Sovjet har været af betydning for vurdering af partier og enkeltpersoners demokratiske holdning, skal vi præcisere vort standpunkt.

- Revolutionen i 1917 betød, at der for det første gang blev oprettet et styre, der kunne og ville varetage den jævne befolknings interesser.

Man begyndte i et politisk isoleret og økonomisk tilbagestående samfund. Opbygningsarbejdet voldte i sig selv gigantiske vanskeligheder, og det blev yderligere hæmmet af udenlandske militærinventioner og fortsat økonomisk boykot.

Hermed skabtes forudsætningerne for stalinismen: Et system, der er karakteriseret ved en stærk, central statsmagt, baseret på et bureaukrati af bedrestillede parti- og statsfunktionærer. Arbejderne blev vidtgående umyndiggjort, afgørelser påtvunget fra oven. Straffeforanstaltninger erstattede den demokratiske diskussion.

Centraliserede diktaturer er velkendt i lande der søger at overvinde teknisk tilbagestående på kort tid, men der var desuden i stalinismen træk af nationalhistorisk oprindelse og af personlig karakter. Terror og despoti indgik i regimet, og man idealiserede efterhånden en bornert og udemokratisk livsform. Men stalinismen antastede ikke produktionsmidlernes samfundseje og planlægningsbestrebelsene.

Ved Stalins død var det gamle Rusland omskabt totalt i økonomisk og social henseende i kraft af den store produktivetsstigning, af uddannelsens og kulturlivets delvise demokratisering. Her ligger udgangspunktet for kravet om friere, mere socialistiske forhold, som føres frem især af de nye sociale lag af oplyste-arbejdere, teknikere og intellektuelle.

Det opgør med fortiden, som på forskellig måde og i forskelligt tempo har fundet sted efter Stalins død, har været båret oppe af et folkeligt pres og nødvendigheden af at skabe andre økonomiske organisationsformer. Hermed synes der at være åbnet muligheder for en vækst ind i et virkeligt socialistisk demokrati.

Rester af stalinismens forældede forestillinger og udemokratiske praksis kan endnu føre Sovjet ind i blindgader. Under presset af den kolde krig ser resterne af stalinismens magtfaktorer, det civile og militære bureaukrati, en chance for at bevare de gamle tilstande.

De faktorer, som i særlig grad præger og bestemmer USSR's udenrigspolitik er landets traditionelle interesser som stormagt og den ideologi, landets ledere bekender sig til. Disse to faktorer indgår med forskellig vægt i Sovjetunionens udenrigspolitik. Den opbygning af et sikkerhedsbælte af loyale stater i Østeuropa, som med 2. verdenskrigs allieredes tilslutning fandt sted omkring 1945, var i første række et kardinalpunkt i Sovjets stormagtspolitik, men muliggjorde samtidig de påkrævede sociale revolutioner i østlandene, hvorved sikkerhedspolitikken blev befæstet.

i stedet for . . .

I stedet for Danmarks medvirken til den kolde krig ved deltagelse i blokpolitik sætter vi en aktiv neutralisme.

I stedet for alliance med de tidligere kolonimagter og medansvar for fortsat imperialisme går vi ind for solidaritet med u-landene.

I stedet for et velfærdsdemokrati, der standser ved arbejdspladsens port, vil vi arbejde for det socialistiske demokrati.

I stedet for uværdige støtteordninger, der skal sikre handicappede og gamle et vist eksistensminimum, vil vi gennemføre, at disse medmennesker materielt får samme kår som normalstillede.

I stedet for det kapitalistiske samfunds meningsløshed, konkurrencementalitet og pengemoral vil vi sætte det socialistiske samfund med dets rige muligheder, dets menneskelige lighed og solidaritet.

Forudsætningen for at gennemføre vort program er fredens bevarelse. Socialistisk Folkeparti kan derfor samle hovedpunkterne i sit program i to ord:

AFRUSTNING OG SOCIALISME

(Bagsiden til programmets 15. oplag)

På de foregående sider har De kunnet læse om SF's principielle grundlag — det program, partiet arbejder efter på det lange sigt.

Programmet er nu mere end ti år gammelt, og det siger sig selv, at der ikke har kunnet tages højde for alle problemstillinger, der siden er kommet til og i dag indgår med vægt i den

politiske debat. Men ting som vækstproblematikken, forureningen og andre er allerede foregrebet af SF i dette program fra 1963. Siden har SF flere gange vedtaget principudtalelser til supplerende materiale — sidst på partiets landsmøde i foråret 1974. Sådant supplerende materiale kan bestilles på SF's partikontor.

Det gælder naturligvis også materiale om dagens og vejens politik. Skatter, boliger, priser, lønninger — alt det der udgør vor hverdag. Også på disse felter udsendes løbende materiale i takt med udviklingen på de enkelte områder.

SFs partikontor har adressen: Christiansborg, 1218 København K, telefon (01) 12 70 11. På denne adresse kan også indmeldelse i partiet ske. Medlemskontingentet er (pr. 1.1.75) 25 kr. i kvartalet — for lavindkomstgrupper dog kun det halve.

Herudover har partiet ca. 150 lokalorganisationer landet over. Kan en lokaladresse ikke findes på anden vis, så ring til partikontoret og få oplysninger.

DEN LETTESTE MÅDE at holde sig løbende orienteret om Socialistisk Folkepartis politiske virke er at tegne abonnement på SFs dagblad **minavisen** er, som navnet antyder, en forholdsvis lille avis. 12 daglige sider er normen. Prisen er rimelig: 42 kr. for en måned, 120 kr. for et kvartal og 400 kr. for et år. Folkepensionister, unge under uddannelse og tilsvarende indtægter slipper dog betydeligt billigere. Her er priserne henholdsvis 24, 70 og 220 kr. — altså kun godt det halve.

minavisen kan, så lidt som nogen anden, undgå en gang imellem at måtte sætte prisen op.

Men det kan man gardere sig imod for længere tid gennem forudbetaling f.eks. for et år.

minavisen udkommer alle hverdage tirsdag-lørdag — undtagen i juli måned og i dagene mellem jul og nytår. Ved at følge dette mønster holder vi prisen nede ved at kunne afvikle alle ferier under eet, og i den periode, hvor også de fleste læsere holder ferie.

minavisen er SF's avis. Ingen tvivl om det. Men den sætter en ære i samtidig at være den åbne socialistiske avis, der giver partier, grupperinger og meninger på hele venstre fløj i dansk politik ordet på lige fod med SF's egne politikere. Derfor kan den lille minavis prale af mere end nogen anden at være læsernes avis.

Abonnement på minavisen bestilles på bladets adresse: RYESGADE 106 A, 2100 København Ø, telefon TRIA (01 76) 11 50 (mandag-fredag kl. 9-22). Bestilling kan også ske ved at indbetale for en periode på girokonto 11 12 00.

SPTRYK TR 1150